ION NISTOR (1876–1962). ASPECTE ALE ACTIVITĂȚII CA SENATOR

MIHAI IACOBESCU

Ion Nistor (1876–1962). Aspekte seiner Tätigkeit als Senator

(*Zusammenfassung*)*

Die folgende Studie ist eine selektive Analyse der wichtigsten Reden Ion Nistors – Universitätsprofessor, Historiker, Politiker, kultureller Anreger und Anleiter seiner Generation – als gewählter Senator des vereinigten Rumäniens.

Die Erforschung und Deutung seiner Vermittlungen im Senat – sei es die Antwort zur Königlichen Anrede anlässlich der Eröffnung der Senatversammlung im Herbst 1926, in einer Zeit voller ökonomischen und politischen Stabilisierung, oder sein Glaubensbekenntnis hinsichtlich seiner Tätigkeit im Dienste der Wiedervereinigung Rumäniens und seiner Vorstellung von der Landeskonsolidierung und der Nationalpolitik – berechtigen uns, zu glauben, dass Ion Nistor ein beherrschter, kluger, grosszügiger und ordentlicher Politiker war. Von höhen politischen Idealen begeistert, wünschte sich Ion Nistor, dass alle sich einer materiellen und geistigen Gleichheit sowohl im juristischen, als auch im Alltagsbereich erfreuen, egal ob es sich um die mehrheitlichen Rumänen oder um die Minderheiten handelte.

In einer Zeit (1918–1938), als das Land 25 Regierungen hatte und die politischen Machtkämpfe ihre Lösungen in unerwünschten menschlichen Konflikten fanden, hat Ion Nistor – er selbst als Angreifer und Angegriffener – versucht, sich gegen die falschen, ungerechten Klagen zu verteidigen, und nicht selten ist es ihm das auch vortrefflich gelungen.

Seine Senatreden enthalten oft viele, in unseren bisherigen Beiträgen nicht veröffentlichten Informationen.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Ion Nistor, Senatrede, das vereinigte Rumänien, Nationalpolitik, Minderheitenpolitik, unveröffentlichte Informationen.

1. O incursiune bibliografică privind viața, activitatea, personalitatea lui Ion Nistor (1876–1962) motivează, evidențiază necesitatea și actualitatea abordării temei noastre.

Cele trei volume care i-au fost dedicate lui Ion Nistor – primul în 1937, ca volum omagial, la împlinirea a 25 de ani de activitate didactică la Universitatea din

* Traducere: Ștefăniță-Mihaela Ungureanu.

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

Cernăuți[1], ca și alte două, relativ recente[2], în 1993 și 2000, precum și studiile elaborate de către unii specialiști, fie în timpul vieții[3], fie în ultimul timp[4] – ocolesc sau doar amintesc faptul că universitarul, istoricul, omul politic, animatorul și îndrumătorul cultural al generației sale, a fost și senator în Parlamentul României întregite, interbelice, 1918–1940.

În vreme ce, încă din timpul vieții, Ion Nistor s-a bucurat de atente și consistente aprecieri din partea lui Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, C. Jirecek, Sextil Pușcariu, Ion Bogdan, aceste evaluări s-au menținut și chiar au sporit în abordări mai recente. Istoricul și academicianul Al. Zub, de pildă, într-un volum coordonat și publicat în 1993, la împlinirea a trei decenii de la moartea istoricului și omului de stat, vedea în Ion Nistor pe „unul dintre cei mai însemnați cărturari pe care, generoasă în multe, ni l-a dat Bucovina"; din perspectiva acribiei și temeiniciei operei sale istorice, Al. Zub îl alătura pe Nistor de Cantemir, Kogălniceanu, Xenopol și Iorga, „ostenitori întru cunoașterea trecutului românesc", dar și de alt mare bucovinean, Dimitrie Onciul; reanalizându-i preocupările și realizările, istoricul ieșean constata că opera lui Nistor se situa deopotrivă „între istorie și geopolitică", având „un spectru vast și mereu actual"[5]. Dincolo de referirile la opera istorică propriu-zisă, volumul din 1993 aduce în atenția exegeților de azi și de mâine, un larg evantai de aspecte mai puțin abordate din

[1] *** *Omagiu lui Ion Nistor (1912–1937)*, Cernăuți, 1937, 958 p.

[2] *I. Nistor (1876–1962)*, volum îngrijit de Al. Zub, la împlinirea a trei decenii de la moartea istoricului și omului de stat; cu un tabel cronologic, bibliografie și indice de Mihai-Ștefan Ceaușu, Editura Universității „Al. I. Cuza" Iași, 1993, 147 p. (în continuare se va cita: *I. Nistor (1876–1962)*); Doina Alexa, *Ion Nistor – dimensiunile personalității politice și culturale*; Editura Institutului Bucovina – Basarabia, Rădăuți, Bucovina, 2000, 240 p.

[3] *Răspunsul d-lui N. Iorga la discursul de recepție al d-lui Ion Nistor*, cu prilejul primirii ca membru în Academia Română, București, 1916; Vasile Grecu, *Ion Nistor ca istoric*, în vol. *Omagiu lui Ion Nistor (1912–1937)*, Cernăuți, 1937, p. 22–48; N. Iorga, *Unul din întregitorii Moldovei*, „Glasul Bucovinei", anul I, nr. 19/1918, Cernăuți, p. 1; Dimitrie Marmeliuc, *Dr. Iancu Nistor, ca profesor, om de știință și îndrumător cultural*, în „Neamul românesc", anul IX, nr. 24/1916, p. 1–2; Constantin Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina (1775–1918) în legătură cu evoluția culturală și politică*, Cernăuți, 1926, p. 259–262; Sextil Pușcariu, *Câteva scrisori*, în vol. *Omagiu lui Ion Nistor (1912–1937)*, Cernăuți, 1937, p. 1–21.

[4] Vianor Bendescu, *Opera unui maestru de frunte al istoriografiei române pragmatice și practicei politice. Contribuții la bibliografia scrisorilor profesorului și bărbatului de stat dr. Ion I. Nistor*, „Buletinul Bibliotecii Române" al Institutului Român de Cercetare, Freiburg, vol. I (V), 1967/1968, p. 141–162; Lucian Boia, *Evoluția istoriografiei românești*, București, 1976, p. 319–323; Nicolae Stoicescu, *Istoricul Ion Nistor*, „Revista de istorie", tomul 29, nr. 12/1976, p. 1967–1979; Mihai Iacobescu, *Ion I. Nistor*, „Suceava – Anuarul Muzeului Județean", vol. IV/1977, p. 263–277; idem, *Viața și activitatea istoricului Ion I. Nistor (1876–1962)*, în „Studii și articole de istorie", tomul XLIX–L/1984, p. 140–157; Stelian Neagoe, *Ion Nistor – un istoric pentru eternitatea românilor de pretutindeni*, în vol. Ion Nistor, *Istoria Basarabiei*, București, Editura Humanitas, 1991, p. V–XXXVIII; idem, *Ion Nistor, cel mai de seamă istoric și om politic al Bucovinei*, în vol. Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, București, Editura Humanitas, 1991, p. II–XXXII; Ovidiu Bozgan, *Ion Nistor. Preliminarii monografice*, în „Revista de istorie", seria nouă, tomul 4, nr. 5–6/1993, p. 573–581; Ștefan Ștefănescu, *Ion Nistor și opera sa istorică*, în „Analele Bucovinei", anul I, nr. 1/1994, p. 29–30.

[5] *Ion Nist*

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

rodnica-i activitate: un dens și foarte sugestiv tabel cronologic și o listă exhaustivă a lucrărilor sale (Mihai-Ștefan Ceaușu)[6], prestația științifică în calitate de docent al Universității din Viena (Aristide și Dumitru Agache)[7], conținutul și semnificația prelegerii inaugurale a cursului de istoria popoarelor sud-est europene ținut la Universitatea din Cernăuți de Ion Nistor, în 1912 (Ion Toderașcu)[8]; debutul lui Ion Nistor la Academia Română, în 1911, ca membru corespondent, iar din 1915, ca membru activ (Lucian Năstasă)[9]; afirmarea și angajarea plenară și hotărâtoare a lui Ion Nistor în activitatea pentru unirea Bucovinei cu România (Mihai-Ștefan Ceaușu)[10]; un episod din viața lui Ion Nistor: activitatea desfășurată în 1918, la Chișinău (Doina Huzdup)[11]; semnalarea și rezumarea unei lucrări inedite a lui Ion Nistor: *Expansiunea germană către Estul și Sud-Estul Europei* – lucrare întocmită la cererea Ministerului Afacerilor Externe al României, la 1 ianuarie 1939 (Mihai Iacobescu)[12].

În cel mai recent dintre volumele închinate, în anul 2000, omului politic bucovinean de care ne ocupăm, *Ion Nistor – dimensiunile personalității politice și culturale*, autoarea Doina Alexa, explorând și utilizând într-o lucrare de doctorat informații inedite, atât din arhivele din țară, cât și, mai ales, din străinătate, între care 274 de dosare din colecțiile Arhivelor de Stat ale Regiunii Cernăuți, își propune să elucideze noi și valoroase aspecte, între care menționăm: familia, studiile, cariera universitară, coordonatele activității istoriografice, opera istorică, activitatea în perioada 1897–1914 și apoi 1914–1918, diferite aspecte ale activității cultural-didactice, universitare, jurnalistice etc. Ultimul capitol al acestei lucrări, cel de-al IV-lea, *Ion Nistor – omul politic*, se referă la următoarele ipostaze: ministru delegat cu administrarea Bucovinei, fondator și președinte al Partidului Democrat al Unirii, parlamentar și ministru liberal[13].

Urmărind însă tematica și conținutul ultimului subcapitol – *Ion Nistor, parlamentar și ministru liberal* – am constatat că, în pofida faptului că lucrarea Doinei Alexa, analizată și evaluată în ansamblul ei, aduce numeroase și valoroase informații inedite pentru o posibilă și viitoare monografie (de altfel, cartea se deschide cu un *Cuvânt înainte*, care ne aparține)[14], din perspectiva temei pe care ne-am propus să o tratăm în rândurile ce urmează, activitatea ca senator a lui Ion Nistor este simplist tratată, confuz, incomplet; și autoarea citează – din principala sursă pe care ar fi trebuit s-o cerceteze, doar... *Dezbaterile Parlamentare ale Senatului* din anii 1936 și 1940, ceea ce-i cu totul și cu totul prea puțin și

[6] *Ibidem*, p. 12–20 și 20–34.
[7] *Ibidem*, p. 41–35.
[8] *Ibidem*, p. 96–104.
[9] *Ibidem*, p. 105–110.
[10] *Ibidem*, p. 111–122.
[11] *Ibidem*, p. 123–130.
[12] *Ibidem*, p. 131–144.
[13] Doina Alexa, *op. cit.*, p. 200–223.
[14] *Ibidem*.

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

irelevant. Nu se face nicio delimitare precisă între activitatea sa ca ministru şi cea de senator. Autoarea scrie că „la 22 iunie 1927 Ion Nistor, deputat de Rădăuţi, în urma alegerilor ţinute în aceeaşi lună, este investit cu portofoliul ministerial, al Lucrărilor Publice"[15]. Mai întâi că informaţia, cum că Ion Nistor a devenit deputat de Rădăuţi – ştire citată din „Glasul Bucovinei"[16] este total inexactă. Apoi, un senator nu poate fi simultan şi ministru. El trebuie să renunţe la una din funcţii. Când analizăm în mod concret deputaţii sau senatorii din Parlamentul României întregite, interbelice, suntem obligaţi din capul locului să stabilim limpede: circumscripţia în care a candidat, numărul de alegători şi de votanţi, pe listele cărui partid a fost înscris, câte voturi a primit şi dacă a fost validat sau în ce comisie a activat. Singura sursă credibilă în acest caz este „Monitorul Oficial", partea a III-a, *Dezbaterile Senatului*.

Cercetând *Dezbaterile Senatului* – căci Ion Nistor a fost senator – ne propunem, aşadar, să relevăm, pe baza informaţiilor sigure, când anume a devenit el senator obişnuit, ales pe baza legii electorale în vigoare şi când a căpătat statutul de senator de drept – adică în baza articolelor 73 şi 74 din Constituţie, acei oameni politici care au funcţionat ca miniştri vreme de cel puţin şase ani, pe baza cererii şi a actelor doveditoare, înaintate Înaltei Curţi de Casaţie, puteau căpăta statutul de senator de drept.

Pentru ambele situaţii – cea de senator ales sau senator de drept – ne propunem să selectăm şi să evaluăm intervenţiile lui, propunerile, semnificaţia teoretică şi mai ales răsfrângerile practice în activitatea guvernelor, în contextul istoric dat, când a acţionat.

Considerăm necesare încă unele precizări.

Prima. Ion Nistor nu şi-a abandonat profesia de bază. Şi-a onorat catedra la Universitatea din Cernăuţi. A predat istoria românilor toată perioada interbelică, până în iunie 1940, când nordul Bucovinei a fost invadat de trupele sovietice şi anexat la URSS. Însă, între 7 ianuarie 1917 şi începutul lunii octombrie 1918, Nistor s-a refugiat în Vechiul Regat şi în Basarabia, unde a desfăşurat o bogată activitate de cercetare, didactică şi politică[17], despre care face el însuşi referire în intervenţiile din Senat.

Când, în iulie 1926, a candidat în alegerile parlamentare şi a reuşit ca senator, avea o vechime de cinci ani ca ministru secretar de stat, în cinci guverne dintre 31 decembrie 1918 şi 20 martie 1926. Până la 10 mai 1940, a făcut parte, în total, din 11 guverne, în majoritate liberale sau aflate sub influenţă liberală, deţinând funcţiile de ministru secretar de stat în şapte guverne şi conducând de două ori Ministerul Lucrărilor Publice (în guvernele liberale conduse de Ion I. C. Brătianu şi Vintilă I. C. Brătianu) şi alte două ministere – al Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor

[15] *Ibidem*, p. 199–200.

[16] „Glasul Bucovinei", Cernăuţi, anul X, 12 iulie 1927, p. 2.

[17] Mihai-Ştefan Ceauşu, *Tabel cronologic*, în vol. *Ion Nistor (1876–1962)*, Iaşi Editura Universităţii „Al. I. Cuza", Iaş

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

Sociale şi al Cultelor şi Artelor[18]. Din 1928, a îndeplinit condiţiile şi a fost şi senator de drept.

Spre deosebire de alţi oameni de cultură – ca, de pildă, Nicolae Iorga, Octavian Goga etc., care s-au angajat în viaţa politică – Ion Nistor n-a abandonat nici catedra, nici munca ştiinţifică, istoriografică. Aşa, de pildă, din cele 23 de volume principale, elaborate şi publicate în timpul vieţii, trei au apărut până în 1918, zece în perioada interbelică, adică 1918–1939 şi alte zece în anii 1940–1962, la care s-au adăugat numeroase şi valoroase studii, articole, recenzii, note, conferinţe, comunicări. În acelaşi timp, a fondat şi coordonat unele publicaţii, precum: „Junimea literară", „Codrul Cosminului", „Glasul Bucovinei" etc.

2. Propunerea Comisiei verificatoare pentru invalidarea alegerii lui Ion Nistor ca senator şi acuzaţii ale unor senatori bucovineni în acelaşi scop (iulie 1926)

La alegerile parlamentare din 1926, Ion Nistor a candidat din partea Universităţii din Cernăuţi, ca senator. Pe listele electorale au fost înscrişi 48 de alegători şi 2 candidaţi: Constantin Rădulescu şi Ion Nistor. Comisia verificatoare a constatat: 47 de votanţi, 3 buletine albe şi 1 buletin anulat. Ion Nistor a primit 24 de voturi şi contracandidatul său, C. Rădulescu – 19 voturi[19].

Comisia verificatoare, condusă de M. Murgăşeanu a propus, însă, invalidarea alegerii lui Ion Nistor, pe motiv că: „alegerea de la Cernăuţi nu ar fi expresiunea sinceră a voinţei colegiului electoral"[20]. Se invocau numeroase motive: Corpul electoral fusese constituit „greşit"; unele persoane, ca Domiţian Spânu, nu aveau calitatea de alegător; altele, precum Aurel Tarnavschi şi Alexandru Popovici, cu acelaşi grad didactic, conferenţiari, au fost omişi de pe listă. Rectorul – care în cazul de faţă fusese tocmai Ion Nistor – era numit ilegal în Senatul Universitar şi, pe baza autonomiei universitare, concentrase în mâinile sale întreaga putere: întocmea lista electorală, o afişa, prezida alegerea, întocmea procesul-verbal cu rezultatul alegerilor, iar actul final era contrasemnat de el şi de secretarul său.

După ce Ion Nistor a răspuns la toate aceste acuzaţii şi a argumentat legalitatea alegerilor, explicând în detaliu situaţia conferenţiarilor, conţinutul fals al celor două contestaţii care fuseseră înaintate după trecerea termenului legal şi erau adresate direct Comisiei verificatoare şi nu celei electorale, cum prevedea legea[21], în sprijinul propunerii de invalidare au luat cuvântul alţi doi senatori din Bucovina, Eusebie Hotineanu şi Radu Sbiera.

[18] Ion Scurtu ş.a., *Istoria României între 1918–1944. Culegere de documente*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1982, p. 483–509.

[19] „Monitorul Oficial", nr. 9, partea a III-a, *Dezbaterile Adunării Naţionale a Senatului*, Sesiunea Extraordinară, şedinţa din 8 iulie 1926, p. 97.

[20] *Ibidem*, p. 99.

[21] *Ibidem*,

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

Senatorul Eusebie Hotineanu, jurist şi afacerist la Cernăuţi – după ce ascultă explicaţiile lui Ion Nistor – promite să dezvăluie „ilegalităţile, abuzurile şi samavolniciile comise în Universitatea din Cernăuţi de către guvernul liberal prin exponentul său, Ion Nistor, fost ministru al Bucovinei"; încercând să reconstituie ascensiunea acestuia, arată că, în 1912, deputaţii români din Reichstag-ul vienez, împreună cu cei din Transilvania, au obţinut aprobarea înfiinţării Catedrei de istorie a popoarelor sud-est europene pentru Cernăuţi şi cea a Ardealului pentru Budapesta, Nistor a fost „luat de la Liceul din Suceava la Universitatea din Capitala Bucovinei", unde, „după Unire, profitând de împrejurări favorabile, dl. Nistor a conceput imediat planul de a forma din Universitatea de la Cernăuţi un fief la care să-şi asigure atât autoritatea morală, cât şi alegerea perpetuă ca reprezentant al ei în Parlament", în acest scop el „a gonit pe toţi profesorii germani, unii celebrităţi ştiinţifice, care nu erau prietenii domniei sale şi a păstrat dintre dânşii numai 4 amici devotaţi din personal, şi anume: profesorii Siegel Netolitzki, Herzog şi Peneke, care, toţi au votat şi votează cu domnia sa. În schimbul acestui serviciu, dl. Nistor le-a dat toate avantajele, menţinându-i ca profesori, în contra tuturor legilor şi chiar în contra ideii naţionale", citând în acest sens faptul că „profesorul Karl Peneke, german ireductibil a fost lăsat şi este tolerat să predea lecţiile şi mai ales să ţină examenele în limba germană, nevorbind deloc pe cea română". Vorbitorul aduce şi exemplul profesorului Fritz Netolitzki – „a cărui Catedră de farmacognozie fusese desfiinţată de Ministrul de Instrucţie în anul 1923, la cererea directorului Institutului de Chimie", iar un alt profesor „N. Costeanu a primit o catedră nouă de fiziologie vegetală, prin simpla voinţă a dl. Nistor, fără nicio lege şi fără vreo decizie ministerială".

După plecarea profesorilor germani, „dl. Nistor a numit ca rector pe amicul d-sale supus, dl. profesor de teologie dr. Vasile Tarnavski, apoi a mai numit, întâi profesor de drept comercial şi în urmă al Facultăţii de Drept pe dl. Max Hacman, care fusese un simplu funcţionar al Bibliotecii Universitare, acelaşi care fusese respins de nenumărate ori de la examenul de abilitare de către profesorii din timpul guvernării austriece, cu menţiunea că «acestui candidat la habilitare, Hacman, i se pune în vedere a nu mai scrie nimic, deoarece scrierile d-sale, fiind lipsite de fond ştiinţific în materie de drept, produc numai confuzie în mintea studenţilor»; înconjurat de astfel de «prieteni», Nistor a decernat în câteva zile diplome de doctor la vreo şapte alţi amici devotaţi, din care unul, dl. Constantin Berariu nu mai avusese contact cu Universitatea de 18 ani şi din funcţionari administrativi sau simpli suplinitori pe la gimnazii şi licee, cum e cazul lui Gonciuc Grecu, Morariu Leca, Marmeliuc, Cândea, Cotos, Coroamă etc. i-a făcut profesori universitari, fără niciun concurs şi fără nicio lucrare mai de seamă, invocând greşit şi intenţionat legile austriece şi profitând de buna-credinţă a ministrului de Instrucţie"; vorbitorul adaugă şi atitudinea faţă de unii profesori străini: „pentru a inspira teroare în rândul profesorilor independenţi a înscenat profesorului de teologie dr. Eugen Kozak, fost senator averes iste şi, pe baza

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

unei conferințe și prin Senatul Universitar, compus din amicii săi menționați, l-a exclus din învățământ și l-a trecut la pensie, inducând în eroare ministerul".

Pe lângă astfel de răfuieli cu substrat politic – fiindcă Eusebie Hotineanu era un partizan înfocat al Partidului Poporului –, vorbitorul mai acuză faptul că Nistor și-a întocmit corpul profesoral pe bază de „simpatie" și „a făcut parte continuă din Senatul Universitar, chiar și ca ministru de stat, în contra tuturor legilor și tradițiilor universitare, numai în scopul de a-și impune voința"; el, dl. Nistor „a infiltrat în sufletele celorlalți profesori toată teroarea" și „nici unul nu îndrăznea să ridice vocea în contra sa", încât „domnia sa era veșnicul și singurul candidat pentru Senat, mai ales în opoziție, când nu putea fi ales din cauza impopularității sale în nici un colegiu din Bucovina". De aceea, precizează oratorul „rectorul, decanii și senatorii universitari trebuiau să fie aleși numai dintre devotații săi politici"; apoi, „prima și esențiala condiție ce urma să îndeplinească profesorul numit (în vreo funcție în Senat, n.n.) era să fie, în special, redactor al gazetei sale politice „Glasul Bucovinei"; așa se explică și faptul că profesorii Cândea, Grecu, Marmeliuc, Berariu, Șesan, Morariu, Hacman etc. sunt și redactori ai numitului ziar". Senatorul averescan susține în continuare că „Universitatea din Cernăuți a căpătat caracterul unei instituții personale a d-lui Nistor și, ceea ce-i mai trist, o anexă a ziarului „Glasul Bucovinei".

Acuzându-l pe Ion Nistor că, în calitate de ministru al Bucovinei și ministru de stat în guvernele liberale „toate ilegalitățile și samavolniciile posibile" au fost „aprobate de la centru, unde politica de partid consfințea cucerirea universității în interesul politicii personale", Hotineanu îl mai învinovățea că „prin aceleași mijloace s-au ales și condus și căminele și cantinele studențești, în scopul de-a avea studențimea la dispoziție, de-a o agita la nevoie și a teroriza centrul pentru a-și satisface interesele personale"; în acest sens, vorbitorul releva că „pentru a înlătura confirmarea profesorilor Ehrich și Last – ambii ceruți de Consiliul Facultății de Drept și recomandați de înaltele sfere ca savanți recunoscuți, primul numit chiar prin Decret regal în 1921 de către ministrul de Instrucție, P. P. Negulescu – dr. Ion Nistor a amenințat ministerul cu revolta studenților, pe care singur îi instiga și, declară senatorul Hotineanu, „chiar mișcările studențești din ultimul timp au fost instigate de acoliții d-lui Nistor și alimentate la început de însuși rectorul Hacman, iar în timp ce studenții ocupaseră Universitatea, soțiile profesorilor nestorieni le trimiteau mâncare"; vorbitorul apreciază că, după opinia sa, „culmea ilegalităților, însă, rezidă în anularea de către Ministerul Instrucțiunii Publice – la intervenția d-lui Nistor – a alegerii ca rector a d-lui profesor Teofil Săveanu, în contra candidatului său, redactorul de la „Glasul Bucovinei", Romulus Cândea, efectuată la 30 iunie 1924"[22].

Avalanșa de acuzații ale vorbitorului a fost întreruptă din când în când de alți senatori din sală: „Dumneata faci numai chestiuni personale aici!" (I. Purcăreanu);

[22] *Ibidem*,

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

„Romulus Cândea e un profesor eminent" (I.P.S. Mitropolitul Pimen al Moldovei); „Dumneavoastră faceți aici proces Universității?" (Constantin Angelescu); „Aici suntem chemați pentru alte chestiuni, nu să ne ocupăm de Universitatea din Cernăuți!" (A. Constantinescu) etc.[23].

În pofida acestor intervenții, senatorul Hotineanu își deapănă cu insistență „șirul abuzurilor" d-lui Nistor: instalarea în 1925, a profesorului Șesan, ca rector, după ce ministrul numise un profesor independent, Gheorghiu; sesizarea Asociației Generale a profesorilor Universitari – care, la Congresul de la Cluj, în zilele de 4–6 iunie 1925, discută plângerile și raportul secțiunii din Cernăuți și trimit delegați, pe Pangrati și Hurmuzescu, să ancheteze situația; și se decide printr-o moțiune publică să se ceară autorității superioare, Ministerul Instrucțiunii Publice, să lichideze „situația anormală și dăunătoare" și să dea o soluție grabnică"[24].

După alte și alte acuzații, senatorul averescan Hotineanu cere insistent „invalidarea lui Nistor ca senator"[25]. Întreg acest tărăboi se încheie la 22 iulie 1926, când, în plină ședință, ministrul de Comunicații intervine și întrerupe discursul oratorului, dând citire Mesajului Regal, care anunță: demisiile lui C. Coandă și P. P. Negulescu, remanierea guvernului Al. Averescu; și noul președinte al senatului, generalul C. Coandă supune la vot validarea mandatului de senator al lui Ion Nistor, obținându-se 82 bile albe pentru validare și 72 bile negre contra validării, dintr-un total de 159 votanți, punându-se capăt discuțiilor, deși pentru o majoritate de două treimi ar fi fost nevoie de 106 bile albe[26].

3. Opiniile senatorului Ion Nistor, ca răspuns la Mesajul Regal, în ședința din 26 noiembrie 1926 a Senatului

Rezervându-și ocazia ca, în ședințele ulterioare ale Senatului, să-i ofere replicile cuvenite „colegului" averescan, Eusebie Hotineanu – și o va face, așa cum vom constata, cu vârf și îndesat – în toamna anului 1926, la deschiderea lucrărilor noului Parlament, senatorul Ion Nistor și-a concentrat atenția să analizeze, în intervenția sa din 26 noiembrie 1926, semnificația Mesajului Regal, ca pe un act pragmatic, ale cărui coordonate trebuie să ghideze și să lumineze întreaga activitate parlamentară.

După ce, în preambulul intervenției sale, condamnă vehement pe cei care, roși de orgolii și interese personale, de invidie, neputință și idealuri mărunte „întrețin necontenit agitațiile între cetățeni" – și lăsând, deocamdată, deoparte acuzațiile ce i-au fost aduse de senatorul Hotineanu, susține propunerea președintelui Senatului, generalul Constantin Coandă, ca discursul rabinului Tzirelsohn (rostit în ziua de 25 noiembrie 1926) să nu fie publicat în *Dezbaterile Senatului* – se declară

[23] *Ibidem*, p. 103–104.
[24] *Ibidem*, p. 104.
[25] *Ibidem*, p. 105.
[26] *Ibidem*,

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

pentru „o atmosferă cuvenită pentru discuțiunea la Mesajul Regal"; fiind vorba de cuvântul pe care l-a rostit suveranul statului, Nistor declară că este călăuzit și stăpânit de un principiu general: „Când este vorba de a răspunde la Mesajul Regal, trebuie să avem înaintea ochilor numai propășirea și înălțarea țării și să avem curajul de-a respinge orice încercare de-a tulbura prin agitații sterile această propășire și înălțare"[27]. El apreciază că „și rabinul Tzirelsohn și alții ca el, trebuie să înțeleagă că Românii care constituie majoritatea absolută a cetățenilor, formează elementul alcătuitor, de stat și că, prin urmare, cuvântul lor trebuie să fie hotărâtor în toate treburile publice"; însă „aceasta nu exclude ca, bineînțeles, și ceilalți cetățeni, de orice origini, limbă, credință ar fi, să-și găsească rostul lor cetățenesc în această țară". Totul depinde ca, în orice împrejurare să se asigure un alt principiu absolut necesar: „măsură și moderație", avându-se deasupra tuturor chestiunilor „interesele mari și permanente ale neamului".

Senatorul I. Nistor distinge în Mesajul Regal trei părți: 1) omagiul cuvenit Majestății Sale, Regelui Ferdinand, „care a înfăptuit idealul politic al viselor noastre seculare, care este creatorul României Mari și simbolul unității noastre naționale"[28]; 2) Directivele politicii noastre externe sunt izvorâte din „întregirea statului în hotarele istorice" și constau „într-o politică de pace și bună înțelegere cu toți vecinii", o politică întemeiată pe „drept și dreptate", pe respectarea tratatelor „fiindcă noi n-am luat nimic din ce nu-i al nostru"; concret, „menținem și consolidăm alianțele cu țările cu care am participat la război, Franța, Marea Britanie, statele din Mica Înțelegere, Polonia, Societatea Națiunilor, ca instrument național de organizare și conlucrare, unde „am căpătat un loc semipermanent" cu Polonia, cu Italia; Nistor adaugă la acest capitol și „un punct nemenționat în Mesajul regal: Concordatul cu papa", care este o necesitate[29].

Cea de-a treia parte din Mesaj – politica internă implică, în primul rând, „muncă ordonată" și „într-un spirit de continuitate"; senatorul condamnă faptul că nu se ține îndeajuns seama de îndrumările noastre"; ori, „înainte de-a veni cu proiecte de schimbare a legilor actuale, se impune respectarea legilor în vigoare și aplicarea lor dreaptă, or, tocmai aceasta nu se face". Dă exemplu că noul ministru al Instrucțiunii Publice (numit de Averescu) a anunțat un proiect de lege, privind reforme în învățământul secundar și superior, dar un astfel de proiect a fost pregătit de guvernul trecut. Se vorbește de „răspândirea culturii la sate", dar se propune sătenilor „o uniformă școlară constrângătoare" pentru fiii lor „pe care părinții elevilor n-o pot procura"; de aceea „porțile liceelor se închid pentru tinerii de la sate", încât trebuie să se înțeleagă că „o astfel de măsură e greșită"; la Universitatea din Cernăuți a fost numit de noul minister „un girant cu desconsiderarea tuturor dispozițiilor legale", fiindcă art. 99 din Legea învățământului prevede că, în lipsa

[27] „Monitorul Oficial", nr. 6, p. III, *Dezbaterile Senatului*, sesiune ordinară, ședința din 26 noiembrie 1926, p. 38.

[28] *Ibidem*, p. 38.

[29] *Ibidem*.

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

rectorului, Universitatea e condusă de cel mai vechi decan; el însuşi, Nistor, a fost revocat ilegal din Senatul universitar, aşa cum tot ilegal a fost anulată numirea unui administrator la Fondul Bisericesc; în chestia Băncii Regionale din Cernăuţi au fost declarate ilegale o serie de decizii ale Ministerului Agriculturii şi Domeniilor (vorbitorul dă exemple concrete ale unor decizii ilegale, luate sub guvernul Averescu, în 1926); dezvăluie faptul că, în ultimul timp, „autoritatea de stat în Bucovina a suferit mult" şi „fără exagerare se poate vorbi de o adevărată criză a acestei autorităţi", fiindcă „la această agravare contribuie unele persoane, care exercită funcţii publice" ca, de pildă, primarul Cernăuţilor, dl. senator Radu Sbiera, care „într-o adunare publică, compusă în cea mai mare parte din minoritari – adunare ce a avut loc la 1 august 1925 – nu s-a sfiit să declare că «Parlamentul României Mari este o adevărată ruşine»", vorbind de „incorectitudini la pronunţarea scrutinului", încât, astfel de ieşiri pătimaşe şi nesocotite nu sunt deloc menite să întărească autoritatea statului"; şi „dacă unii români fac astfel de declaraţii, ce să aşteptăm de la minoritari?"[30].

Abordând problema minorităţilor, senatorul relevă că unele dintre ele, de dragul de a-şi păstra „vechile privilegii", s-au grăbit şi „au alergat cu jalba la Societăţile Naţiunilor, reclamând statul român", dar toate plângerile analizate au fost găsite neîntemeiate! Nistor se întreabă: „oare este pe lume un popor mai tolerant ca poporul român, care uită şi iartă?"

Aduce în faţa Senatului unele „cazuri tipice din Bucovina": în judeţul Rădăuţi, austriecii au adus din părţile Bacăului trei colonii de ceangăi; aceşti colonişti, oameni harnici şi muncitori, au trăit în cea mai bună înţelegere cu românii şi s-au ajutat reciproc; dar, într-o zi vine acolo un delegat al Partidului Maghiar din Cluj şi-i invită să se înscrie în acel partid"; prefectul judeţului Rădăuţi – „un neamţ, singurul prefect german într-un judeţ românesc – i-a primit cu politeţe", dar, se întreabă senatorul: „care-i rostul acestei agitaţii maghiare la ceangăii din Bucovina, sprijinită şi aprobată de prefectul judeţului?"

Se agită „şi germanii care au primit zilele acestea 300 de burse" din ţara lor de origine şi „poate, guvernul nostru nici n-are ştire despre aceasta".

Ucrainenii, în frunte cu liderul lor, Anton Lukasiewicz, au cerut, înainte de alegeri „reorganizarea lor"; ar fi fost mai firesc să rămână membri ai partidelor existente, „mai ales că această populaţie este compusă, în cea mai mare parte, din români ucrainizaţi şi este în interesul lor să deprindă limba română; în schimb, ei, ucrainenii, s-au întrunit în 1925 şi au cerut „o Universitate ucraineană" şi şcoli primare, gimnazii şi licee în limba lor „în toate comunele unde au fost astfel de şcoli sub austrieci". Apreciind că „toate acestea sunt o directă provocare la adresa românilor", relevând că ucrainenii au primit pământ din domeniile Fondului Bisericesc – şi „dacă este aşa, atunci ucrainenii noştri trebuie să se împrietenească tot mai mult cu ideea de stat român şi să contribuie la întărirea şi consolidarea lui",

[30] *Ibidem*,

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

iar față de minorități, toate partidele trebuie să observe și să aplice aceeași politică, o politică de dreptate și echitate, dar și de demnitate națională"[31].

Nistor atrage atenția senatorilor și guvernului „asupra stării îngrijorătoare din Bucovina", unde – apreciază el –, „treburile merg prost" și „amenință întreaga operă de regenerare"; la nivelul anului 1926, constată Nistor, „Bucovina bate recordul scandalurilor și tulburărilor publice", dând ca exemplu cel mai recent, cele petrecute la sesiunea recentă a bacalaureatului; aici „izvorul acestor rele este lipsa de autoritate și seriozitate a celor ce conduc astăzi destinele Bucovinei"; la Satu Mare dezbaterile din Consiliu se poartă în limba maghiară; în Consiliul municipal din Cernăuți, consilierii minoritari vorbesc în germană și românii le urmează exemplul; locțiitorul primarului din Cernăuți nu știe nicio boabă de română; prefectura județului Cernăuți a publicat în „Monitorul" ei o statistică „oficială", în care numărul populației este reprodus după datele austriece și s-a cerut ca dezbaterile din Consiliul județean să se facă în ucraineană.

În timpul acestor relatări, senatorul Anton Lukasiewicz îi strigă din sală: „ucrainenii sunt în majoritate!"

Nistor îi replică: „vă înșelați! Statisticile austriece s-au plăsmuit după cum știți, în mod tendențios!"

Nistor cere ca ministrul de interne să ancheteze aceste cazuri și să supravegheze mai bine organele de stat din Bucovina.

Cât despre evreii din Bucovina, Nistor apreciază că unii s-au contopit atât de strâns cu statul român încât parcă nici n-ar mai vrea să fie considerați evrei, au adoptat ideea de stat român și se consideră cetățeni loiali; alt curent, compus din cei ce nu știu nici limba, nu recunosc nici tradițiile istorice și culturale, „sunt cu gândul aiurea, ba se agită și fac provocări necontenite".

Revenind la politica guvernului Averescu – despre care află că vrea să schimbe legile de organizare a administrației, a CFR și Jandarmeriei, Nistor declară: „Foarte bine! Vom examina proiectele d-voastră și ne vom pronunța la timpul său asupra lor. Dar până atunci se impune să respectați legile și să le aplicați așa cum sunt ele, pentru ca populația să nu piardă încrederea în autoritățile statului, fiindcă iată ce se întâmplă: „consiliile comunale se dizolvă fără nicio vină, sentințele judecătorești nu se respectă" (și Nistor aduce exemple concrete în acest sens).

Noul guvern anunță și „impozite noi", dar – susține senatorul Nistor – „înainte de alte impozite se impun economii în banul public: oprirea risipei și cheltuielilor inutile".

În problema despăgubirilor de război, constată că, deși „Bucovina a suferit atât de mult, ea așteaptă aceste despăgubiri" și „cele 37 de milioane rezervate ei de guvernul trecut nu s-au distribuit nici până astăzi".

Se pronunță pentru înzestrarea armatei, în consens cu toate partidele.

[31] *Ibidem.*

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

În final, în problema crizei dinastice, se pronunță pentru respectarea deciziilor pe care reprezentanții națiunii le-au adoptat la 4 ianuarie 1926 și cere ca toți cei ce sunt răspunzători de destinele patriei să se grupeze „cu dragoste, încredere și hotărâre" în jurul Tronului"[32].

4. Noi critici din partea unor senatori bucovineni la adresa lui Ion Nistor și mărturiile acestuia privind contribuția lui la unirea Bucovinei cu statul român

Senatorul Radu I. Sbiera, universitar și coleg la aceeași unitate de învățământ superior cu Ion Nistor, luând cuvântul după plecarea istoricului din sala de ședințe, i-a adus acestuia o sumedenie de acuzații, care mai de care mai grave. Între altele, l-a învinuit că, împreună cu vreo 300 de pretinși „martiri", s-au refugiat în Vechiul Regat – unde au stat „cuminți" la partea sedentară și n-au luptat ca voluntari pe front – iar după ce au aflat că „noi am făcut unirea" au revenit în Bucovina; că, în vreme ce autoritățile din Vechiul Regat n-au vrut să-i recunoască cinstea și calitățile lui Iancu Flondor" și l-au sacrificat pe acesta, „Nistor a căutat să-l înlăture pe Iancu Flondor" care a „închis ochii înainte de vreme"; și dacă Nistor a triumfat, sprijinit de liberali, deși „și-a făcut unirea teritorială", totuși, „unirea morală, unirea sufletească încă nu este săvârșită"[33].

După atacurile vehemente ale lui Radu I. Sbiera, validat oficial ca senator „independent", dar, în realitate sprijinit și asmuțit de averescani, senatorul E. Hotineanu s-a năpustit și el asupra lui Ion Nistor, cu acuzații similare, în același sens: că acest „fiu de țăran, cu pletele unse cu unt de oaie", se comportase „slugarnic față de mai marii zilei la Viena"; avusese „misiunea de a-l reprezenta pe Iancu Flondor în Vechiul Regat, dar săpase mormântul binefăcătorului său" și-i luase funcția; că „nici un act de naționalism politic nu cunoaște Bucovina în persoana lui Ion Nistor înainte de război"; că despre activitatea sa ca istoric a aflat „doar pătura intelectuală", dar el l-a regretat pe arhiducele asasinat Franz Ferdinand și ca dovadă că dl. Nistor este „nepopular" în Bucovina, atunci când a candidat în județele Rădăuți sau Suceava, n-a câștigat nici un mandat, nici de senator, nici de deputat[34].

Mâhnit peste măsură și de-a dreptul revoltat de toate aceste acuzații false, cu care l-au atacat cei doi senatori averescani, bucovineni, Nistor s-a disculpat de toate aceste învinuiri; a condamnat intrigile, răfuielile de partid, orgoliile și invidiile personale; i-a demascat în micimea și egoismul lor pe cei doi adversari politici și, în cadrul aceleiași sesiuni, într-o ședință din 18 decembrie 1926, și-a făcut publică

[32] *Ibidem*, p. 41.

[33] „Monitorul Oficial", nr. 7, p. III, *Dezbaterile Senatului*, sesiune ordinară, ședința din 26 noiembrie 1926, p. 44–48.

[34] „Monitorul Oficial", nr. 10, p. III, *Dezbaterile Senatului*, sesiune ordinară, ședința din 30 decembrie 19

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

o impresionantă şi emoţionantă profesie de credinţă, în care şi-a explicat şi argumentat nu numai domeniile în care s-a implicat şi activat ca refugiat în Vechiul Regat şi în Basarabia în 1917–1918, dar şi programul elaborat şi avizat de fruntaşii viitoarei Românii întregite pentru eliberarea Bucovinei, pregătirea unirii ei cu statul român, la 15/28 noiembrie 1918 şi integrarea la Patria mamă.

Nistor şi-a început intervenţia din 18 decembrie 1926 prin a condamna şi înfiera acel hal fără de hal de scandal pus la cale de cei doi senatori bucovineni şi averescani: „Cine a urmărit cu atenţie dezbaterile Senatului, de la constituirea sa până astăzi, rămâne cu impresia că maturul corp s-a constituit într-o zodie rea, în zodia Bucovinei, zavistnică, gălăgioasă, plină de răutate. Şi cu drept cuvânt. Fiindcă, din nicio altă parte a ţării nu s-au ridicat nici atâtea glasuri stridente, nu s-au scormonit atâtea patimi, nu s-a manifestat atâta ură şi calomnie, ca din Bucovina".

„Prima erupţie a vulcanului de calomnii şi patimi s-a produs – preciza Nistor – cu ocazia validării alegerii mele şi, de-atunci, erupţii de acest fel se produc intermitent din şedinţă în şedinţă, tulburând lucrările paşnice şi liniştite ale acestei distinse corporaţiuni..."

Argumentând, în continuare, inutilitatea, inactivitatea, gravitatea cauzată de aceşti „nouri negri de ură, de calomnie, de ponegriri şi injurii personale", care „nu contribuie câtuşi de puţin la soluţionarea unor probleme de ordin public, de interes general", Nistor se întreabă mâhnit: ce s-ar întâmpla „dacă acest spectacol şi aceste regretabile erupţiuni de patimi s-ar produce în toate cele 80 de judeţe ale ţării?" Şi, oare, „cât timp este dispus senatul să tolereze astfel de apucături dăunătoare...?"

Comentând observaţia unui demnitar bisericesc, care îi declara istoricului Nistor că „n-a văzut oameni mai răi şi zavistnici ca bucovinenii", acesta explică, în cuvântul său: „Bucovina nu trebuie judecată după erupţiile pătimaşe ale d-lui Radu Sbiera şi ale tovarăşului său de idei şi sentimente, dl. Eusebie Hotineanu", fiindcă „aceşti doi domni senatori n-au nimic comun cu sufletul paşnic şi cinstit al Bucovinei".

Nistor – spre a pune capăt stării conflictuale – nu ezită, totuşi, să aducă probe indubitabile că Hotineanu şi Radu I. Sbiera „au cea mai puţină autorizaţie să vorbească în numele acestei provincii". E. Hotineanu e un afacerist care a păgubit statul român „cu zeci de milioane, cu faimoasele sale contrabande"; Curtea de Apel din Cernăuţi a şi trimis cerere pentru ridicarea imunităţii sale parlamentare; el face contrabandă cu cereale şi are pe rol peste 40 de procese penale, încât Baroul avocaţilor din Cernăuţi are destule motive să nu-l primească în rândurile sale. Tot astfel, dl. Radu Sbiera se pretinde „independent", dar este „aliat şi colaborator al dl. general Averescu, care l-a instalat în scaunul Primăriei din Cernăuţi"; el i-a înfăţişat viaţa şi activitatea „prin prisma îngustă a invidiei şi patimilor" dar, declară senin istoricul, „activitatea mea didactică, ştiinţifică, culturală, publicistică şi politică este aşa de curată şi aşa de bine cunoscută la noi, în Bucovina, încât avalanşa de insinuări perfide şi de pervertiri calomnioase a dl. Sbiera nu poate să o

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

întunece şi să o reducă"; Nistor răspunde punct cu punct acuzaţiilor aduse fie de Hotineanu, fie de Radu Sbiera, apoi stăruie asupra celei mai grave acuzaţii: că s-a întors în Bucovina, după ce unirea o realizaseră alţii.

Precizăm că mărturiile lui Nistor despre refugiul său în Vechiul Regat şi în Basarabia, despre programele ce le-a elaborat şi discutat cu cei mai de seamă conducători ai românilor vremii, se constituie într-o profesiune de credinţă, care ar merita reprodusă integral într-o antologie – şi care conţine numeroase informaţii inedite şi aprecieri temeinice ale marelui istoric, despre cele două etape ale unirii Bucovinei – etapa octombrie 1918 şi etapa a II-a, Congresul din 15/28 noiembrie 1918, cu informaţii neutilizate în studiile noastre anterioare.

Rezumăm, în continuare, fragmente din *Declaraţia senatorului Ion Nistor* în şedinţa Senatului din 18 decembrie 1926:

„... Dar, îndrăzneala şi reaua credinţă a d-lui Sbiera atinge culmea, când are tristul curaj de a ponegri aici, înaintea D-voastră, numele refugiaţilor bucovineni care, alături de refugiaţii ardeleni şi bănăţeni, au trecut în ţara liberă pentru a lupta pentru dezrobirea provinciilor româneşti răpite. Dezbrăcat de cel mai elementar simţ de adevăr, tristul personaj susţine că din cei 300 de refugiaţi bucovineni, numai «doi sau trei» au luat parte la război iar restul s-ar fi înscris la partea sedentară, fugind mai apoi în Basarabia şi de-acolo «apropiindu-se de Marea Neagră sau Rusia bolşevică pentru a găsi acolo, în această apropiere, o scăpare mai bună». Marele criminal, de a fi sustras armatei austriece 300 de intelectuali români, periclitându-i prin aceasta izbânda, aş fi eu, care m-am pus în fruntea lor, trădând Austria şi dezertând din armata austriacă"[35].

„... acest mare criminal politic sunt eu. Şi eu îmi asum această crimă, alături de regretatul Vasile Lucaci, alături de Octavian Goga, de preşedintele Republicii Cehoslovace, Masaryk, şi mulţi alţii..."

„... eu, care 15 ani de-a rândul, ca student şi ca profesor, am propovăduit idealul naţional, am crezut în dezrobirea neamului, am răspândit cu înflăcărare această credinţă, împărtăşind-o şi altora, n-am ezitat nicio clipă a trece de la vorbă la faptă, în momentul când am văzut că ceasul mântuirii a sunat. Şi atunci, cu certificatul de trecere pentru Viena, am trecut frontiera la Dorna românească, cu nevastă şi copil, având 500 de coroane în buzunar şi o nepreţuită comoară de credinţă şi nădejde în suflet! Şi am ajuns la Bucureşti. Şi acolo am devenit «balast pentru stat şi bugetul României», cum susţine onorabilul domn Radu Sbiera, ei m-au dus direct la Academia Română, pentru a făuri arme intelectuale pentru apărarea cauzei româneşti. Şi, din cercetările mele pentru acele groaznice vremuri, au ieşit cărţile mele privitoare la Istoria bisericii din Bucovina[36] şi cartea în care am insistat asupra luptei naţionale între români şi ruteni, apărută în româneşte şi în

[35] „Monitorul Oficial", nr. 13, p. III, *Dezbaterile Senatului*, sesiune ordinară, şedinţa din 18 decembrie 1926, p. 160–163.

[36] Ion Nistor, *Istoria Bisericii din Bucovina şi a rostului ei naţional-cultural în viaţa românilor bucovineni*, Bucu

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

germană[37]. Tot atunci am început cu publicarea volumului XIX din Colecția Hurmuzachi[38]. Și cu această a mea muncă intelectuală, mi-am asigurat traiul la București și Iași, pentru mine și pentru familia mea".

„Și cu mine au trecut frontiera vreo 300 de intelectuali români, mânați și ei de același dor, de-a servi cauza românească cu puterile lor și cu sufletul lor gata de jertfă, pentru realizarea idealului ale cărui raze luminoase se întrezăreau la orizont. Iar când a sosit ceasul hotărâtor, toți acești refugiați bucovineni s-au supus recrutării și nu «doi sau trei», cum susține iubitorul de adevăr, dl. Radu Sbiera. Și au plecat cu toții la unitățile lor, afară de domnul E. Hotineanu, prietenul și tovarășul d-lui Sbiera, care a declarat franc cunoscuților săi că n-a venit să moară în România, ci să-și asigure o existență mai bună ca în Bucovina".

„... De la Iașii suferințelor am trecut la Odessa, aproape de Marea Neagră, cum zice dl. Sbiera. Dar eu nu i-aș dori nici d-sale și nimănui din neamul său «o scăpare» așa de bună, ca cea a refugiaților de la Odessa, unde trăia lumea românească cu zilele în sân. Dar eu nici acolo n-am stat degeaba, ci, la invitația studenților basarabeni, am făcut lecții de Istoria Românilor la Universitatea din Odessa. Și numai prin minune am scăpat cu viață, când, într-o bună zi, un grup de soldați bolșevici încercară să ne arunce pe fereastră afară, de la etajul al treilea, unde ne găseam".

„De la Odessa am trecut împreună cu dl. Octavian Goga și alți ardeleni la Cetatea Albă și de-acolo la Chilia, unde n-am stat cu brațele încrucișate, ci am muncit alături de frumoasa pleiadă de intelectuali din Regat și din Ardeal la redeșteptarea conștiinței naționale între frații noștri basarabeni..."

„Ba, mai mult încă: sosit, în primăvara anului 1917 la Chișinău, Nistor militează pentru înființarea unei Universități populare, în capitala Basarabiei, la care ține prelegeri de Istoria Românilor și la 27 martie este invitat și participă la lucrările Adunării naționale la care deputații din Sfatul Țării votează, în marea lor majoritate covârșitoare, unirea Basarabiei cu România. Și, tot la Chișinău, împreună cu Octavian Goga, înființează Comitetul Național al Românilor Ardeleni și Bucovineni, aflători în Moldova și Basarabia și, totodată, corpul ofițeresc de voluntari"[39].

Și, în tot acest timp, continuă senatorul I. Nistor: „ceilalți intelectuali bucovineni își făceau datoria în armată, la unitățile lor, unde fuseseră repartizați cu toții. Este o poveste nepermisă a adevărului, să susții că numai «doi-trei» și-au făcut datoria, pe front, când și Bucovina a adus contribuția sa de sânge, aproape pe toate câmpiile de luptă. La Neajlov și-a găsit sfârșitul tânărul Lascăr Luția. La Nămoloasa s-a prăbușit Justin Breabăn. La Cireșoaia a murit moarte de erou

[37] Idem, *Der nationale Kampf in der Bukowina. Mit einer etnographische Karte der Bukowina*, București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1919, 227 p.

[38] Idem, *Corespondență și rapoarte consulare austriece*, în: Eudoxiu Hurmuzachi, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XIX/1 (1782–1797), București, 1922.

[39] Mihai-Ș

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

neuitatul Ion Grămadă. La Sticlărie a căzut Toader Turturean. La Oituz au murit G. Şandru şi A. Mihălaş. La Valea Spânului a căzut Vasile Popescu. De rănile primite pe front au murit şi fraţii Ambrozie şi Silvestru Micuţariu, iar alţii, precum C. Ardeleanu şi Franciuc etc. au rămas invalizi pentru întreaga viaţă. Astfel au înţeles „martirii" ridiculizaţi de dl. Sbiera să-şi facă datoria pe front şi să contribuie cu sângele lor la plămădirea României Mari..." (aplauze prelungite).

Senatorul Ion Nistor îmbină aceste evocări emoţionante despre eroismul şi patriotismul celor 300 de refugiaţi bucovineni, deveniţi voluntari în luptele decisive pentru încheierea războiului, cu relatarea unor amănunte din viaţa şi activitatea celor doi adversari politici, pe care-i stigmatizează fără milă. Astfel, despre senatorul Radu Sbiera, relatează public că a fost unul dintre informatorii lui Fischer, trimiţându-i pe unii bucovineni sub spânzurătorile sale (şi – îl îndeamnă Nistor, „m-aş bucura când bănuielile acestea nu s-ar adeveri şi te-ai putea dezvinovăţi"); sub pretextul „românizării", adică al introducerii limbii române la toate disciplinele directorului T. Bujor la conducerea şcolii, încât „şi azi fostul director îl blestemă pe Radu Sbiera"; el, Radu Sbiera, a crezut până în ultima clipă în „izbânda Austriei" – şi ca dovadă, şi-a retras semnătura de pe Apelul fruntaşilor bucovineni pentru înfiinţarea gazetei „Glasul Bucovinei"; tot astfel, şi-a retras semnătura şi de pe Apelul trimis de bucovineni pentru chemarea armatei române.

Atunci când E. Hotineanu îl întrerupe şi-i strigă lui I. Nistor că în Vechiul Regat „D-ta luai leafă când noi, bucovinenii, muream de foame", istoricul îi răspunde de la tribună, demascându-l şi înfierându-l cu dovezi de netăgăduit: „Frumos muritor de foame care te-ai îmbogăţit în timpul războiului, devenind tipul îmbogăţitului de război..."

Dar, cele mai elocvente şi atente informaţii le aduce public în faţa Senatului României cu privire la pregătirea şi implicarea sa în unirea Bucovinei.

Acuzaţiei că, la reîntoarcerea sa în octombrie 1918, în Bucovina „unirea era făcută", el îi răspunde:

„Îţi stă mintea în loc în faţa unei astfel de informaţii", când, în realitate, precizează Nistor, „eu însumi am redactat *Actul Unirii*, am făcut pregătirile necesare pentru convocarea Adunării Naţionale din 15/28 noiembrie 1918, am pregătit toate telegramele şi am ţinut discursul festiv în Sala Sinodală din Cernăuţi!" Apoi „am făcut parte din delegaţia care a prezentat Majestăţii Sale, Regelui *Actul Unirii* şi am participat ca membru ales al acestei delegaţii la intrarea triumfală a regelui în Bucureşti şi la banchetul festiv, de la Palatul Regal".

Insistând asupra acuzaţiei celor doi senatori averescani, Sbiera şi Hotineanu, cum că el a revenit în Bucovina „după Unire", senatorul răspunde categoric că „aceasta întrece orice măsură!" Dar, Unirea n-au făcut-o nici cei care se laudă" şi, zice Nistor public: „n-am făcut-o nici eu. Ci, Unirea, a făcut-o, domnii mei, armata română, viteză şi biruitoare!"

Nistor îl desfide şi pe Dr. Al. Vaida-Voevod, care, „în cuvântarea de ieri (17 decembrie 1926, n. n.), ţinută la Cernăuţi, zicea că... nu poate admite părerea că

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

noi am fost dezrobiți de românii din Vechiul Regat" cum au zis unii, „fiindcă – declara Al. Vaida-Voevod – provinciile s-au unit după voia lor, liberă!"

Nistor, însă, se întreabă, în cuvântul său, în Adunarea Senatului: „dar, oare, reprezentanții provinciilor s-ar fi putut întruni, din voință liberă, firește – în adunările de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia – având în spate armata austriacă, respectiv rusă și nezdrobită de dorobanțul român...?"

„Nu este bine să ne ascundem după deget în fața realităților istorice. Învingerea noastră și a aliaților a creat condițiile istorice pentru votarea unirii și a Basarabiei, și a Bucovinei, și a Ardealului. Meritul nostru este că am știut să ne folosim de situația creată prin izbânda armatei și, sub scutul ei, să votăm Unirea dorită și așteptată de noi toți..."

Senatorul și istoricul I. Nistor face o distincție între prima etapă în desfășurarea procesului Unirii Bucovinei – 27 octombrie 1918 – și cea de-a doua – 15/28 noiembrie 1918.

Întrebându-se retoric: „În ce a constat prima fază, adică etapa care s-a concretizat în Actul public din 27 octombrie 1918, Nistor răspunde în fața senatorilor: „Atunci s-a întrunit așa-zisa Constituantă a Bucovinei, în care s-a ales un Consiliu Național; din acest consiliu se formase un «guvern», cu vreo 15 excelențe și cu un președinte în frunte, care trimisese un agent diplomatic pe lângă guvernul român de la Iași"; acest «guvern» umbla – spune Nistor pentru prima oară un lucru care nu s-a spus și scris până azi – „să tipărească bani proprii, să-și formeze o armată de jandarmi cel puțin și să elibereze chiar pașapoarte în numele său propriu".

Nistor nu era de acord cu aceste elemente de totală autonomie a Bucovinei, concepute de acest pretins «guvern», încât continuă:

„Între excelențele cernăuțene, cu automobile și cu sergenți la poartă, se găsea și dl. Radu Sbiera, românizatorul unui liceu românesc și prietenul generalului Fischer, care, din pură dragoste pentru români, îi trimitea cu zile în împărăția cerurilor, spânzurându-i...

Jocul acesta copilăresc cu interesele vitale ale unei provincii secătuite de război și scormonite de agitații subversive de tot felul, trebuia să găsească un grabnic sfârșit. Și momentul de a fi pus capăt acestor intolerabile stări de lucruri, revine întreg celor «300 de martiri», cum ne numește excelența sa, de pe vremuri, dl. Radu Sbiera...

Delegația celor 300 de refugiați și ai corpului de voluntari s-a întrunit mai întâi la Odessa, apoi la Chișinău și în cele din urmă la Iași, pentru a stabili programul lor de acțiune, care primise aprobarea cercurilor conducătoare, hotărâtoare, de la Iași și culmină cu votarea unirii necondiționate a Bucovinei și Ardealului cu regatul României. În baza acestui program s-a desfășurat acțiunea noastră în Ardeal, reprezentat prin Octavian Goga, care intrase în luptă cu Consiliul Dirigent (care avea pretenția, ca și cei din Bucovina, la 27 octombrie, să reprezinte Ardealul la Conferința de Pace!) și în Bucovina, prin mine și prietenii mei, în lupta

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

contra Consiliului Național, condiționist și autonomist". Programul celor 300 de refugiați ai corpului de voluntari – în frunte cu Ion Nistor – prevedea: unirea imediată și necondiționată. Iancu Flondor a subscris acestui program[40].

5. Problema națională în dezbaterea Senatului în 1934 și poziția lui Ion Nistor

La începutul anului 1934, Nicolae Iorga a adresat o interpelare cu privire la politica națională, cerând noului prim-ministru Gh. Tătărescu să-și precizeze poziția în această chestiune. Discuțiile s-au purtat, deopotrivă, atât în Camera Deputaților, în prima decadă a lunii martie, cât și în Senat.

La 20 martie 1934, Ion Nistor, în dublă calitate, de senator de drept și ministru secretar de stat (răspunzând de Departamentul minorităților în guvernul I. G. Duca și apoi ca ministru al Muncii, Sănătății și Ocrotirilor sociale sub Gh. Tătărescu) a fost împuternicit de șeful guvernului liberal să expună în Senat principalele coordonate în acest domeniu.

Nistor a început prin a mărturisi că generația sa a trecut prin „școala națională", al cărei dascăl a fost Nicolae Iorga însuși. Dacă vreme îndelungată țara s-a confruntat cu probleme sociale, după marea criză din 1929–1933 „a revenit la ordinea zilei problema națională" și nu numai în România, dar în lumea întreagă se produce „o recrudescență a naționalismului"[41]. La noi, „criza economică a creat greutăți pentru toate clasele sociale", dar, mai ales, pentru români, „care se găseau într-o situație materială inferioară față de minoritari" și „aceasta, nu numai din vina guvernelor, care s-au perindat de la Unire la cârma țării, ci și ca o consecvență dureroasă a unui trecut istoric îndelungat". La peste un deceniu după Marea Unire „populația românească din toată țara – apreciază Nistor – și cu deosebire din provinciile alipite, se găsește într-o situație materială inferioară față de populația minoritară"; agricultorul român „care până mai ieri era iobag, și care n-a putut să-și înjghebeze o gospodărie rațională, chiar după reforma agrară (...) este într-o stare materială inferioară, față de populația minoritară". Criza a agravat și amplificat greutățile populației și „concesionarea celor mai importante izvoare de venituri și de câștig ale țării" a ridicat la culme nemulțumirile fiindcă „odată cu punerea în aplicare a actului de concesiune au și venit în țară elemente străine, reducând posibilitățile de câștig și de existență ale băștinașilor".

Altă cauză generală rezultă din „situația tristă a agriculturii, care nu mai este rentabilă", încât „tinerimea de la sate nu mai găsește satisfăcătoare ocupația în acest sector"; în plus, „industria și-a închis porțile, așa că, populația de la țară,

[40] „Monitorul Oficial", nr. 13, p. III, *Dezbaterile Senatului*, sesiune ordinară, ședința din 18 decembrie 1926, p. 164.

[41] „Monitorul Oficial", nr. 14, p. III, *Dezbaterile Senatului,* sesiune ordinară, ședința din 20 martie 1924, p

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

care-şi găsea ocupaţie în diferite fabrici şi stabilimente industriale, ca, de pildă, la întreprinderile petrolifere etc., a rămas fără ocupaţie. Şi atunci, era firesc ca ea să se agite şi să-şi arate nemulţumirea"; ba, încă, „acelaşi fenomen se observă şi la pătura intelectuală, faţă de care criza economică a avut efecte dezastruoase. Bugetul statului a trebuit şi el să fie restrâns. O mulţime de şcoli au fost desfiinţate. Astfel că, în loc să mărim posibilităţile de câştig ale tineretului, le-am tot redus. Zadarnic căutăm ruina în suprapopulaţia şcolară – evident că şi aceasta trebuie reglementată – dar vina trebuie s-o căutăm în criza economică".

La nici două luni de la asasinarea prim-ministrului I. G. Duca şi de la luptele lucrătorilor minieri, ceferişti şi petrolişti, omul politic şi istoricul Ion Nistor găseşte calmul şi înţelepciunea să analizeze starea ţării în Senat şi să declare înţelept, constructiv şi decisiv: nu represalii, ci „câtă vreme nu vom găsi un leac pentru remedierea acestei crize, nu vom putea potoli mişcarea naţională".

În timpul expunerii lui Nistor, autorul interpelării, savantul Nicolae Iorga cere voie să adauge încă ceva: „Lângă Vălenii de Munte, ţăranii dintr-un sat, atraşi către industria petroliferă, au lucrat în întreprinderile din acest sector, au câştigat bine şi şi-au ridicat nişte case de toată frumuseţea", dar în acest timp şi-au lăsat în paragină ogoarele şi când s-a produs criza şi au devenit şomeri, s-au trezit că „stau acum în casele lor mari şi frumoase şi mor de foame". De aceea, Iorga conchide că nu putem cere ca „fabricile să-i primească numaidecât pe toţi ţăranii, nu! Să fie primiţi numai în industriile sigure". Deci, nu avem nevoie să ruinăm satele noastre – acest fapt, zice Iorga, nu s-a înţeles în Camera Deputaţilor.

Reluându-şi intervenţia, Nistor relatează că în mod eronat, unii oameni politici, în anii crizei, au cerut şi făcut „comenzi în străinătate de miliarde, în loc să le fi confecţionat în ţară ca, astfel, să dăm ocazia la zeci şi sute de mii de braţe de muncă să-şi câştige existenţa. Cum vreţi d-voastră, ca prin aceste măsuri, situaţia economică să nu se înăsprească şi să lovească pe cel mai slab şi cel mai slab este elementul românesc?!"

Nistor apreciază ca greşită, deocamdată, şi politica şcolară: „să scoţi din mijlocul ţărănimii un număr supraproporţional de tineri, să le faci educaţia şcolară superioară şi apoi să-i laşi în voia soartei, nu poate să fie o politică şcolară cuminte!"

O altă chestiune pusă de Iorga – şi la care face referire Nistor este despre cum vede guvernul liberal chestiunea realizării unei egalităţi cât mai reale şi echitabile între populaţiile minoritare şi românii majoritari?

Nistor reaminteşte că, după Marea Unire, realizată în urma Adunărilor naţionale de la Chişinău, de la Cernăuţi şi Alba Iulia, în 1918, în anii ce au urmat, prin Constituţie şi reformele ce s-au aplicat, statul român a încercat să realizeze cadrul juridic adecvat, de egalitate şi echitate; populaţiile foarte diferite, după origine, rasă, cultură, religie, se bucură de legi şi drepturi politice naţionale. Tratatul impus de Conferinţa de Pace în problema minorităţilor, Constituţia, Legea pentru reglementarea cultelor recunoaşte autonomia bisericilor minoritare, cum sunt

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

cea catolică, lutherană, unitară şi calvină; s-a obţinut şi o autonomie şcolară, încât – relevă I. Nistor – în 1931, subsecretarul de stat al minorităţilor, dl. Rudolf Barandtsch, într-o lucrare publicată şi intitulată *Rana deschisă a Europei*, scrie negru pe alb că „afară de Letonia şi Estonia, numai în România s-au mai respectat tratatele, dispoziţiile Tratatului minorităţilor, care, însă, se bucură de autonomie, în ceea ce priveşte biserica şi şcoala". Şi „recunoscând minorităţilor drepturile ce li se cuvin, aceasta nu înseamnă – în condiţiile în care unele minorităţi au moştenit o situaţie materială şi culturală prosperă, din cadrul Imperiilor Habsburgic şi Ţarist sub care au trăit – să ne dezinteresăm de nevoile populaţiunii majoritare româneşti", arată Nistor. De aceea, „guvernul, d-lor senatori, stă pe punctul de vedere al evoluţiei paşnice şi active", încercând, odată cu asigurarea juridică a egalităţii „sprijinirea şi ocrotirea efectivă a elementului românesc", respingând extremismul, violenţa, abuzurile, fiindcă „nu avem nici un interes să distrugem o civilizaţie şi o cultură, fie ea şi minoritară"; în acelaşi timp, „văzând înflorirea şi prosperitatea lor economică şi culturală sub stăpânirea românească, aceasta nu poate decât să trezească în sufletele noastre un sentiment de mulţumire şi să ne îndemne să-i imităm şi să-i întrecem" (aplauze prelungite).

În interpelarea sa, dl. profesor Iorga „a mai atins o altă mare problemă, problema clasei de mijloc"; în legătură cu aceasta, la Camera Deputaţilor „s-a vorbit mult – relevă Nistor – despre naţionalizarea oraşelor" în care, în unele, domină, încă, minorităţile. În numele guvernului, Nistor propune: „să sprijinim (emanciparea şi ridicarea economică a elementului românesc, material şi moral, n. n.) din două motive": 1) să aducem populaţiunea majoritară din provincie la acelaşi nivel social şi cultural la care se găsesc minorităţile" şi 2) „să câştigăm pentru elementul românesc poziţiunile care i se cuvin într-un stat naţional românesc".

Nistor se întreabă retoric: „care sunt căile de urmat pentru a ajunge la scopul la care, cu o patriotică întrecere, trebuie să-l urmărim cu toţii?" (aplauze). Aceste căi diferă „de la om la om, de la partid la partid" – fiindcă unii propun „măsuri forţate", violente, abuzive", caută „să speculeze nemulţumirile naţionale pentru scopuri politice şi să le canalizeze într-o direcţie care este cu desăvârşire străină în interesele superioare ale statului nostru". Nistor, făcea aluzie, poate, atât la extremismul de dreapta, cât şi la cel de stânga.

Problema creării clasei de mijloc este socotită de Nistor „una din cele mai grele" dar constată, cu satisfacţie, că „s-a şi început crearea ei", dând ca pildă înfiinţarea Societăţii Meseriaşilor Români din Cernăuţi; aceasta era condusă „de noi, câţiva intelectuali, ca profesorul Sextil Puşcariu, actualul mitropolit Nectarie, profesorul Bordeianu ş. a."; numărul membrilor acesteia, în 1918, era „foarte redus", dar „azi, Societatea Meseriaşilor Români din Cernăuţi numără aproape 1 000 de membri, întreţine un cămin de ucenici, organizează serbări, conferinţe de tot felul şi, astfel, este aşezată acolo temelia unei clase de mijloc" (aplauze).

Nistor relatează, în continuare, că astfel de societăţi româneşti există şi la Timişoara, la [illegible] şi susţine ca

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

„începuturile acestea să fie încurajate și dezvoltate de stat, prin crearea de școli de meserii și prin încurajarea oricărei inițiative curate și serioase". Dl. Iorga – mai relatează Nistor – declară la Camera Deputaților că, din datele statistice pe care le are, „elementul românesc, în orașele din noile provincii, în industriile de-acolo, în serviciile statului, în multe părți, nu ajunge nici la 10%". În 1918, însă, precizează Nistor, „în cele mai multe orașe din provinciile unite, numărul românilor în slujbe și meserii, nu ajungea nici la 1%"; de-atunci, din 1918 și până la nivelul anului 1934, în unele orașe s-a ridicat la 40%, ceea ce este o dovadă „că s-a făcut ceva" și că, încă „multe se mai pot face".

Nistor declară, așadar, că el crede ferm că „nici prin critici anihilante, nici prin vaiete alarmante, nu vor putea româniza orașele, ci printr-o muncă rodnică și creatoare".

Nistor mai constată că „noi, românii, vorbim prea mult, vorbim frumos, spunem lucruri interesante; însă, când este vorba de fapte, ele nu stau totdeauna în proporție cu vorba". Pe de altă parte – zice el – „relele și neajunsurile nu trebuie să fie exagerate și nici exploatate pentru agitațiuni politice interesate. Nu trebuie să ne credem mai răi decât suntem. Dar nici laturile bune să nu le neglijăm, căci prin aceasta nu servim neamului, ci îi facem mai mult rău".

Nistor cere să se combată curentele extremiste și „neamul nostru să se dezvolte în mod pașnic, ca astfel să poată atinge și idealurile spre care tinde. La opera aceasta spirituală pot contribui și minoritățile etnice. Noi suntem datori să-i vedem colaborând la întărirea țării și a civilizației".

Nistor crede că „problema minorităților nu poate și nu trebuie să fie obiect de suprasolicitație" (aplauze), la care dl. Iorga adaugă: „Și electorală!"

Referindu-se la faptul că Iorga „amintea de stările din provincii", Nistor recunoaște că „din cauza acestor supralicitatori, ele nu sunt cele ideale", însă, spre a le lichida și preveni, în viitor „politica noastră față de minorități trebuie să fie o politică dreaptă și consecventă".

Minoritățile „nu trebuie să trăiască în credința că un pater românesc le-ar putea da mai multe decât celălalt, cum există această tocmeală în Austria!"

„Așa este natural!" intervine și declară senatorul Emerice Ritter.

„E foarte natural din partea minorităților să urmărească o astfel de politică, dar mai natural ar fi din partea românilor să evite o astfel de politică!" (aplauze).

Nistor observă că „în însăși tabăra minorităților se remarcă uneori o schimbare față de politica de vecinică tânguială și necurmate revendicări naționale". Citează, în acest sens, unele articole din gazeta „Brassoi Lapok" care indică „o nouă orientare în politica minoritară maghiară, care nu poate să fie decât în folosul ei și al unei pașnice conviețuiri cu populația maghiară, alcătuitoare de stat".

„... De aceea credem că vremurile grele prin care trecem o să ne zguduie și pe noi, majoritarii, și pe minoritari. Și, din zguduirea aceasta trebuie să iasă ceva bun. Acest bun est[illegible]t unitar, că nu

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)

poate fi schimbat într-un stat al minorităților și că reminiscențele feudale trebuie să fie intacte, iar că, pe bazele largi ale unei politici economice și culturale, se poate ajunge ușor la o mai strânsă apropiere și colaborare între toți cetățenii țării.

Punctul de vedere al guvernului – în opoziție cu acei care cred că prin măsuri dictatoriale pot să refacă țara – este că prin muncă statornică, românească, în direcțiile naționale, se poate ajunge la acea stare economică și culturală în țară și la întărirea elementului românesc, care merită cel mai larg sprijin...

De aceea, răspunsul guvernului e scurt și categoric: să întărească elementul românesc prin toate mijloacele și pe toate căile. E o datorie patriotică! Și guvernul va ști să se achite de această datorie!"[42]

6. Concluzii

Analiza selectivă a celor mai importante intervenții ale universitarului, istoricului, omului politic, animatorului și îndrumătorului cultural al generației sale, Ion Nistor, ca senator ales și senator de drept al României întregite, are darul să sporească în mod consistent și să întregească elocvent spectrul personalității și însemnătatea activității sale în slujba neamului.

Cercetarea și relevarea intervențiilor sale în Senat – fie că este vorba de răspunsul la Mesajul Regal la deschiderea lucrărilor parlamentare, din toamna anului 1926, în plină epocă de stabilizare economică și politică, fie de profesiunea sa de credință, cu privire la activitatea ce se desfășoară pe multiple planuri în serviciul întregirii neamului și de viziunea sa în problema atât de complexă a consolidării țării și a politicii în domeniul național – ne dezvăluie un om politic calm, inteligent, generos și riguros, animat de înalte idealuri politice, atât față de elementul românesc majoritar, cât și față de minoritari, dorind o egalitate materială și spirituală cât mai armonioasă și mai deplină pe tărâm juridic și în viața de toate zilele.

Într-o vreme în care, în primul deceniu de după Marea Unire s-au perindat la cârma țării 11 guverne, iar în cel de-al doilea deceniu alte 14 guverne, când luptele politice, în general, și cele pentru putere, în special, s-au oglindit în Parlament și printr-o îndârjită, adesea nedorită, insolită și cumplită încăierare, atacuri, jigniri între persoane, Ion Nistor, ca atacat și atacator, s-a dovedit mereu un luptător îndârjit, care n-a rămas dator mai ales celor ce i-au adus învinuiri false, nedrepte.

Intervențiile sale în Senat conțin informații adesea inedite, care n-au fost folosite în lucrările noastre de până acum.

În același timp, luările sale de cuvânt sunt logice, elocvente, convingătoare, într-o limbă frumoasă, curată, cuviincioasă, elevată, de om cult și cu mult bun simț, exprimând cinste, cumpătare, armonie, echilibru, simplitate, spontaneitate, o anume vigurozitate țărănească, îmbinată cu un spirit erudit, universitar, exemplar.

[42] *Ibidem.*

BDD-A32901 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:39 UTC)